

NATO kryje Česku záda

PETR JANOUŠEK

Psal se 12. březen roku 1999. Ministr zahraničí Jan Kavan si spolu s kolegy z Polska a Maďarska v americkém městě Independence po předání ratifikačních listin slavnostně potřásal rukou s šéfkou diplomacie USA Madeleine Albrightovou. Česká republika se právě stala členem Severoatlantické aliance.

Od této chvíle uplynulo již deset let a pro Česko to nebyla jenom procházka růžovou zahradou. Praha se nicméně během této doby etablovala jako plnoprávný člen aliance, hájící společné hodnoty svobody a demokracie. Česko se díky členství naučilo pomáhat ostatním a získalo na oplátku jistotu, že v případě ohrožení nebude samo – NATO kromě svých vojenských kořenů nabízí i geopolitické krytí. Mnichovská trauma se tak definitivně stalo součástí historie.

Nejvýrazněji se vstup do NATO pochopitelně dotkl armády, která se musela radikálně reformovat, aby se mohla plnohodnotně začlenit po bok po boku spojeneckých sil. „Dostali jsme se do svazku, který nám poskytuje daleko vyšší bezpečnost. Z toho vyplynuly nové požadavky na armádu,“ říká zástupce náčelníka generálního štábu Josef Prokůš. Vojsko se muselo začít zmenšovat, obří a statická armáda již najednou nebyla praktická. „Museli jsme změnit systém rekrutace a přejít na profesionální armádu,“ tvrdí Prokůš s tím, že zlepšit se musel i systém vzdělávání a jazyková výbava vojáků.

K podniknutí všech těchto kroků NATO nabízelo vřech recepty, nikdy však podle Prokůše nic nenarizo-

Český voják z aliančních jednotek KFOR na hlídce v Kosovu

FOTO ČTK – Otto Ballon Mierny

➡ Jiří Šedivý hovoří s LN o období vstupu do NATO, kdy vedl generální štáb

Nemůžeme jen sedět doma a pokřikovat na někoho, co má dělat

Jak byste zhodnotil těch deset roků, které uplynuly od vstupu Česka do NATO?

Toto období přineslo jasné vymezení našich bezpečnostních vazeb. Z politického hlediska vstup znamenalo to, že se Česká republika ocitla v prostoru bezpečí a stability. Zřetelně se definovalo, jak má vypadat armáda a kam má směřovat její vývoj.

Na co se Česko při modernizaci armády soustředilo?

První úkol tehdejší reprezentace vyplýval z dědictví z dob před rokem 1989. Byla to otázka likvidace nadbytečného materiálu, munice

a pochopitelně zbraní. V oblasti letectví se musela vyřadit většina typů letadel jenom proto, abychom se soustředili na určité druhy, které bychom byli schopní provozovat. Letectvo v období let 1995 až 1999 procházelo hlubokou krizí. Problém vyřešil až nástup nových letadel L-159. Následně armáda přistoupila k modernizačním krokům, které znamenaly nastartování „nové armády“. Zaměřili jsme se na informační technologie, výpočetní techniku a digitalizaci bojště.

Bylo tedy cílem vojsko zmenšit? Uvažovalo se již tehdy o jeho profesionalizaci...

Máte pravdu v tom, že hlavní transformační krok byla samozřejmě profesionalizace armády. Orientovali jsme se na to, aby plnila úkoly, které vyplývaly ze strategických dokumentů. Z toho bylo logicky zřejmé, že musíme mít armádu moderní, ale zároveň menší. Výsledkem je armáda, která musí být schopná plnit úkoly tisíce kilometrů od vlastního území.

Turecká armáda v posledních letech působila v Iráku nebo Afghánistánu. Myslíte, že se již Češi s podobnými misemi ztotoznili?
Existuje stále silně levicové

zaměřená část veřejnosti, která má názor, že expediční armáda operující mimo naše území je něco špatného. Jako koalice ale máme společného nepřítele. Musíme být připraveni bojovat tam, kde je skutečně bojiště. Nemůžeme jen sedět u nás doma, někoho popíchnout a pokřikovat, co má dělat.

Jak se s odstupem času díváte na éru před deseti lety?

Pro mě to bylo velmi složité období, kdy jsme neměli čas téměř na nic jiného než se věnovat tomuto úkolu. Časově i fyzicky to bylo vysilující, ale byli jsme z toho nadšeni. Rád na to vzpomínám. pja

Robertsonova cesta z krize

Nebylo to příjemných 24 hodin. Velvyslanci NATO strávili minimálně polovinu z tohoto času jednáním a telefonní linky byly žhavé. Ale šlo pouze o 24 hodin, pronesl v projevu v únoru 2003 bývalý generální tajemník Severoatlantické aliance lord Robertson. „Faktem ale je, že NATO dosáhlo v jedenácti dnech a po šesti sezeních shody v tom, co by se dalo označit za jednu z nejrozhádanějších debat v historii.“

Příčinou oněch událostí, které sumarizoval lord Robertson, bylo rozhodování o pomoci Turecku, které se cítilo ohroženo Irákem. Vše komplikoval fakt, že o tomto kroku aliance diskutovala v době, kdy byli spojenci rozdělení na ty, kteří podporovali vřazovanou americkou operaci v Iráku či ji alespoň nekomentovali, a ty, kteří se stavěli hlasitě na odpor. A turecká žádost o konzultace a pomoc NATO dle článku čtyři Washingtonské smlouvy se stala zástupným důvodem pro „vyřízení“ si účtů mezi zastánci a odpůrci svržení Saddáma Husajna silou.

„Kolem toho se rozpoutalo několik kol pozoruhodné diskuse. Proti pomoci Turecku vystupovala zvláště Francie. Francouzská argumentace spočívala principiálně v tom, že pomáhat Turecku znamená přípra-

vovat útok na Irák, ale neřekli to takhle otevřeně,“ vzpomíná Karel Kovanda, který byl tehdy českým velvyslancem při NATO a v současnosti je náměstkem generálního ředitele pro zahraniční vztahy u Evropské komise. „Já jsem při jedné příležitosti vystoupil a říkal jsem, že Turecku pomoci musíme – pokud má jedna členská země pocit ohrožení a požádá alianci o pomoc, tak není na alianci, aby zkoumala, jestli je pocit ohrožení oprávněný, nebo ne. Na alianci je, aby přišla na pomoc.“

Tehdy velvyslanci strávili řadu hodin v zabezpečeném jednacím sále. Nesmějí se tam nosit ani vypnuté telefony, protože i ty mohou být odposlouchávané.

zástupce. Debatu řídí generální tajemník NATO. O turecké žádosti se jednalo po celý týden, ale bezvýsledně.

„Bohužel, nemohli jsme najít shodu. Každý souhlasil s tím, že budeme Turecko bránit, pokud bude napadeno. Každý souhlasil s tím, že konzultace dle článku čtyři byly oprávněné. Ale nemohli jsme se shodnout na časovém harmonogramu vojenského plánování. V tom byla neshoda. Nikoli v tom, jestli plánovat, ale kdy plánovat,“ popisoval lord Robertson. „Šestnáct zemí bylo pro zahájení plánování. Tři tvrdily, že by to vyslalo špatný signál vpředvečer zveřejnění Blixovy zprávy (o Iráku).“

Říká se, že blokování pomoci Turecku bylo jednou z nejhorších krizí v historii aliance. Karel Kovanda o ní hovoří jako o „středně významné krizi“, protože ještě horší to přý

bylo v době, kdy Američané v březnu zahájili útok na Irák. „Evropa se v podstatě rozpoltila. To rozpolení bylo tak zjevné, že se to v alianci už ani neprojevalo. Američané ani nehledali alianční podporu, protože bylo jasné, že není možné najít shodu,“ vysvětluje Kovanda.

Generální tajemník ale v tureckém případě našel řešení. Když viděl, že i přes několikedenní snahu o dosažení konsenzu se jej nedaří nalézt, rozhodl, že tureckou žádost přeneše na vojenské struktury aliance, konkrétně na Výbor pro obraně plánování. Vzhledem k tomu, že Francie nebyla od roku 1966 členem vojenských struktur, věc se projednávala bez ní. Nakonec tedy se zahájením plánování pomoci Turecku souhlasily i Belgie a Německo, které spolu s Francií patřily původně k odpůrcům.

„Tento postup se myslím nepoužíval často, tedy jestli vůbec. A podotýkám, že do budoucna takovýto výklad pravidel nebude možný, protože i Francie bude sedět ve vojenském výboru,“ dodává s úsměvem Kovanda. Ostatně se říká, že tato zkušenost byla jedním z důvodů, proč se Francie rozhodla vrátit zpět do vojenských struktur, což formálně učinila včera na výročním summitu aliance. fra

Alianční přetlačovaná s Ruskem

Očas to mezi Ruskem a Severoatlantickou aliancí jiskří tak, jako by studená válka neskončila. Rada NATO–Rusko sice funguje, ale jediné, pokud se neobjeví nějaká sporná záležitost. Pak obvykle nastává přetlačovaná. Rusko je ale pro alianci důležitý partner a do jisté míry ovlivňuje a bude v nejbližších letech ovlivňovat její chování a rozhodování.

„Nejhorší situace pro Rusko i NATO by spočívala v tom, že by bylo prázdno. Oni se potřebují proto, aby byl vyplněný prostor, který by jinak nebyl nič,“ říká politický geograf z Metropolitní univerzity Praha Michael Romancov. „A ten vztah může nabývat trojí podoby – buďto je to konfrontace, komunikace, anebo kooperace. Konfrontační fáze doufejme skončila, takže teď to bude oscilovat mezi fází kooperace a konkurenční.“

„Význam Rady NATO–Rusko je v tom, že probíhají konzultace, že dochází ke kontaktům. V zásadě ale jenom ve chvíli, kdy neexistují žádná sporná témata. Když však dojde na nějaké sporné téma, tak Rusové opouštějí debatu. A to o budoucnosti říká hodně,“ podotýká Vít Štřítecký z Ústavu mezinárodních vztahů. fra

„Rada bude konzultativní a rozhodně nebude sloužit k nějakému hlubšímu vtahování Ruska do aliance, protože vtahování, pokud k němu bude docházet, se může dít přes projekty nižšího řádu.“

Tato praktická spolupráce pokračovala i přes to, že od gruzinských událostí se Rada NATO–Rusko přestala scházet. Pokračoval třeba společný výcvik Afghánců u odborníků ze Střední Asie, pokračovala práce nad dohodami o možnosti NATO využít ruské území pro převoz materiálu do Afghánistánu. Nicméně „praktická spolupráce se nemůže odehrávat do nekonečna v politickém vakuu,“ říká zdroj z centrály NATO v Bruselu, který nechtěl být jmenován. To byl i jeden z důvodů, proč se NATO rozhodlo obnovit formální vztahy s Ruskem. „Jakkoli nesohlasíme s ruským postupem v Gruzii, nelze se domnívat, že se s Ruskem prostě přestaneme bavit.“

Do jisté míry se ale aliance s Ruskem ve vidění světa míjejí. I proto bude pro vzájemné vztahy důležitá „úroveň politického konsenzu, který bude na Západě“, jak uzavírá Štřítecký. Doposud ale konsenzus mezi spojenci v přístupu k Rusku nebyl příliš velký. fra

Milníky v historii NATO 1989–2009

